

KEÇİ YETİŞTİRİCİLİĞİ

Keçiler fiyatı yüksek olmayan kaba yemlerden kolayca yararlanan bakım ve beslenmeleri kolay, süt ve et verimiyle çiftçilerimizin gelir kaynağı olan hayvanlarımızdır. Bu hayvanlar gerek et, gerek süt, gerekse kıl ve tiftik üretiminde yetiştiricilerimize gelir sağlayarak ülkemiz ve aile ekonomisine katkıda bulunmaktadır.

Yıllardan beri Türkiye keçi varlığında dikkat çeken bir azalma olmakla beraber, son dönemlerde hayvansal üretim içerisinde keçi yetiştiriciliğine ilginin arttığı gözlemlenmektedir. Ülkemizde yetiştirilen sayıları değişiklik gösteren farklı bölgelere uyum sağlamış yerli keçi ırklarımız bulunmaktadır.

KEÇİ IRKLARI:

- ⊕ **Kıl Keçisi**
- ⊕ **Ankara Keçisi**
- ⊕ **Kilis Keçisi**
- ⊕ **Honam Keçisi**
- ⊕ **Norduz Keçisi**

KEÇİLERİNİN BESLENMESİ

Süt keçilerin beslenmesinde, kritik sayılan başlıca üç dönem vardır. Bunlar sırasıyla,

- Teke katımı ya da çiftleşme dönemi,
- Gebeliğin son 1-1,5 ayı,
- Oğlaklamayla başlayan süt döneminin ilk iki ayıdır.

Bu dönemlerde süt keçilerine verilecek yemlerin miktar ve niteliği, verimliliği etkiler.

Teke katımı döneminde dişilerin beslenmesi;

Teke katımı zamanında, daha kaliteli bir beslemenin uygulanmasında birçok yarar vardır. Bu yararlar arasında sırasıyla; keçilerin tekeye gelme süresinin kısaltılması (aşımaların toplulaştırılması), ikizliğin artırılması, gebe kalma oranını yükseltilmesi ve gebeliği başarıyla sürdürülmesi sayılabilir. Buna aşım ya da katım dönemi beslemesi adı verilir.

Teke katım dönemi beslemesi yaklaşık 4-6 haftalık bir süreyi kapsar. Bu süre içinde süt keçilerine 1-1.5 kg'a kadar kuru ot ve 250-300 gr. arpaya eşdeğer karma yem verilebilir. Ancak, keçiler dışarıda otluyorsa, ayrıca kuru ot vermeye gerek yoktur, yalnız karma yem verilir.

Tekelerin Beslenmesi

Aşım döneminde tekenin beslenmesine de özen gösterilmelidir. Tekelere verilecek karma yem, sperma verimini ve kalitesini artırır ve aşım kabiliyetlerini artırır.

Tekelerin beslenmesine, aşım döneminden önce başlanarak verilen toplam yem %10-15 düzeyinde artırılır. Bu düzey aşım dönemi boyunca hatta aşımdan sonra 4-5 hafta daha sürdürülür.

Teke katım döneminde, serbest olarak yedirilen kaliteli kuru ot yanında teke başına günde 300-500 g tahıl karışımı yem verilir.

Teke katım döneminde, keçi ve tekelerin mineral madde ihtiyaçlarını karşılamak için yalama taşından yararlanılmalıdır.

Gebeliğin Son Dönemi Beslemesi

Gebe keçilerde gebeliğin son 1,5 ayı oğlağın ana karnında en hızlı büyüdüğü ve memenin giderek geliştiği döneme rastlar. Bu dönemde dengeli ve yeterli beslenen anaç keçilerin oğlakları iri doğar ve memenin süt üretme gücü uyarılır. Ayrıca ananın güçlü kılınması ikiz doğurma olasılığı yüksek süt keçilerinde önem kazanır.

Gebeliğin son döneminde yem tüketimi azalır. Bununla birlikte, karma yem içeriğinin protein, enerji ve mineral yoğunluğu artırılmalıdır. Enerji düzeyi, karma yemdeki buğdaygil dane yemin yüzdesini yükselterek artırılmalıdır. Diğer yandan kalsiyum düzeyi artırılır ancak süt humması riskini azaltmak için gebeliğin son iki haftasında düşürülmelidir.

Sütçü keçi başına verilecek karma yem miktarı, 40-50 kg'lık keçiler için gebeliğin ilerleyen dönemlerinde 200 g dan başlayarak 600-700 g kadar yükseltilebilir. Kaliteli kuru ot miktarı 0.5 ile 0.8 kg arasında değişebilir.

Süt Veriminin İlk Döneminde Besleme

Süt keçilerinde süt veriminin en yüksek olduğu dönem, oğlaklamadan sonraki ilk 6-8 haftalık dönemdir. Bu dönemde en yüksek düzeyde süt elde etme bununla birlikte anayı sağlıklı tutmak için dengeli ve yeterli bir besleme düzeni gereklidir. Ananın süt miktarının yeterli olması aynı zamanda süt emen oğlakların hızlı gelişmesi açısından da önemlidir.

Sağmal keçiler için iki seçenekli süt karma yemiyle besleme sistemi uygulanabilir;

- Sağmal keçiler, süt verimlerine göre gruplandırılır. Süt yemi karması sağım sonrası verilmesi tercih edilmelidir.
- Her bir sağmal keçi, süt verimine göre yemlenebilir. Ancak bu uygulama, çok yüksek verimli keçiler için geçerlidir.

Üretilen her litre süt için, kuru otun dışında 400-600 g süt yemi karması hesaplanır. Süt yemi karması, %16 ham protein ve ortalama 700 kcal net enerji içermelidir.

Yem fabrikalarından alınacak süt yemi dışında, yetiştiricilerin kendileri de karma yem hazırlayabilirler. Örneğin bir litre süt için keçilere (350 g arpa + 100 g pamuk tohumu küspesi) ya da (250 g arpa +100 pamuk tohumu küspesi + 100 g mısır) karışımından oluşan karma yem hazırlanabilir.

Sağmal dönemde, keçilere verilecek karma yemin protein, vitamin ve mineral düzeyi kadar enerji içeriği ve düzeyi de önemlidir. Enerji kaynağı büyük ölçüde tahıllardan karşılanmalıdır.

Keçilerinin Beslenmesinde Temel İlkeler

- ✓ Keçiler, sığır ve koyunlardan farklı olarak ağaç yaprakları ve dallarından yem olarak yararlanabilirler.
- ✓ Kaba yemler, genellikle hayvanların yaşama gereksinimlerini karşılamada kullanılmalıdır. Yeşil yemin ve otlığın bulunmadığı dönemlerde keçilere kuru ot ve kuru yonca verilmelidir. Keçilerin kaba yem ihtiyacı şeker pancarı posasından da karşılanabilir.
- ✓ Havuç, şalgam gibi kök ve yumru yemler de keçi beslemede kullanılabilir. Ancak bunlar iştaha göre değil sınırlı verilmelidir.
- ✓ Süt keçilerinin beslenmesinde genellikle sağmal dönemde yeşil silo yemlerinden yararlanılabilir. Verilecek silo yemi miktarı, keçilerin günlük kuru madde ihtiyacının %40-60'ını karşılayacak düzeyde olmalıdır. Silo yemleri, sağımdan 3-4 saat önce yedirilmelidir. Günlük silaj miktarı 1-3 kg kadar olabilir.
- ✓ Yüksek süt verimli keçilerin ihtiyaçlarını tam olarak karşılayabilmek için kaba yemlerin karma yemlerle desteklenmesi zorunludur.
- ✓ Keçilere verilecek karma yemin enerjisi, mısır ve buğdaygil dane yemler ve bunların değirmencilik artıklarından, protein ihtiyacı pamuk, ayçiçeği gibi yağlı tohum küspelerinden karşılanmalıdır.

Keçilerin Otlatılması

Türkiye'de, az sayıda yetiştirilen süt tipi keçilerin dışında kıl keçilerin yaşama ve verim payı ihtiyaçları çoğunlukla meradan karşılanır. Keçi meraların ağırlığını da orman meraları oluşturur. Denetimli ve bir örnek otlatma yapılarak, hem orman meralarının aşırı tahribatı engellenebilir hem de keçilerin gereksinimleri daha yüksek düzeyde karşılanabilir.

Denetimli ve bir örnek otlatma için aşağıdaki noktalara dikkat edilmelidir;

- ✓ Sürü büyüklüğü 100-150 baş keçiyi aşmamalıdır.
- ✓ Sürü meraya en çok 100 m. genişlikte ve 50 m derinlikte bir örnek bir şekilde dağıtılmalıdır.
- ✓ Keçiler dakikada 4-5 m yol alacak bir hızda yürütülmelidir. Çoban sürünün önünde yürümelidir. Olası ise bir yardımcısı olmalıdır.
- ✓ Koruma amacıyla 80-100 baş keçiye bir köpek hesaplanmalıdır.
- ✓ Geniş alanlı meralarda otlatmaya meranın bir kenarından başlanmalı, 150-200 m genişlikte bir şerit sonuna kadar otlatılmalı, sona ulaşıldığında geri dönülerek şerit bir kez daha otlatılmalıdır.
- ✓ Engebeli meralarda otlatmaya eteklerden ve yemin en iyi geliştiği yerden başlanmalı, keçiler daha sonra yukarıya doğru yavaş yavaş tırmandırılmalıdır.

- ✓ İlkbahar ve sonbahar aylarında hayvanlar tam gün olarak otlayabilirler. Ancak keçiler yazın sıcağın dolayı öğle sırasında otlamayı sevmezler ve meradan yeterince yararlanamazlar. Bu nedenden dolayı gündüzün gölgeliklerde dinlendirilmeli, akşamüzeri meraya çıkarılmalı ve otlatma gece sürdürülmelidir. İlkbaharda ve sonbaharda, sabah saatlerinde kırağıya dikkat etmeli, kırağı çözüldükten sonra meraya sokulmalıdır.

KEÇİLERDE BAKIM-YÖNETİM

Teke Katımı

Tekenin, kızgınlık gösteren keçilerle çiftleştirilmesi olayına aşım ya da teke katımı denir. Teke katımı, Türkiye’de genellikle günlerin kısaltmaya başladığı ve kızgınlığın en çok görüldüğü sonbahar mevsiminde olur. Çünkü diğer mevsimlerde kızgınlık ya hiç görülmez ya da çok belirsiz geçer.

Teke Katımı Yöntemleri

Keçilerde aşım, rastgele, sınıf usulü ya da elde aşım diye anılan yöntemler ile yapılabilir.

Rastgele (Serbest) Aşım

Rastgele aşım, yetiştiricinin çok ilkel olduğu büyük keçi sürülerinde uygulanan bir aşım yöntemidir. Keçi sürüsüne yetecek sayıda teke, ya sürekli olarak ya da aşım mevsiminde sürüde bırakılır ve her teke, tümüyle kendi içgüdüsüne göre rastgele istediği kızgın keçiyle çiftleşir. Teke başına öngörülecek keçi sayısı 30-35’dir.

Sınıf Usulü Aşım

Sınıf usulü aşım, rastgele aşımın göre biraz daha gelişmiş bir teke katımı yöntemidir. Bu yöntemde verim düzeylerine göre oluşturulacak keçi gruplarına uygun özellikte bir ya da birden çok teke katılır. Yöntemde aşım tümüyle rastgele olmayıp, biraz daha sınırlanmıştır. Doğan oğlakların ana ve babaları ancak her gruba bir baş teke verilmişse belli olur. Rastgele aşım yönteminden daha uygun olan bu yöntemde, teke başına 40-60 baş keçi hesabına göre planlama yapılabilir.

Elde Aşım

Elde aşım, soy kütüklü yetiştirme yapan keçicilik işletmelerinde uygulanır. Önceden hazırlanan bir aşım planına göre seçilmiş tekelerin sürüdeki kızgın keçiler ile çiftleşmeleri sağlanır. Kızgınlık gösteren keçiler, arama tekeleriyle saptanır. Keçilerde kızgınlık belirtilerini gözlemek koyunlardan daha kolaydır. Çünkü kızgınlıklar daha belirgindir. Kızgınlığın saptanması ve aşım işlemi sabah ve akşama yakın saatlerde yapılır. Elde aşım, en iyi teke katım yöntemidir. Soy takibi olanağı ile birlikte tekelerin daha iyi kullanımını sağlar. Teke başına öngörülecek keçi sayısı 90’a kadar çıkabilir.

Gebelik

Keçilerde, kızgınlığın normal döngü süresi, sonunda yinelenmeyişi, gebeliğin ilk belirtisi olarak kabul edilebilir. Gebeliğin sonuna doğru daha da belirginleşmek üzere, karın yavaş yavaş büyür ve memeler giderek gelişir. Sağrı kasları, döl yatağının (rahim, uterusun) ağırlaşmış sarkmasıyla içeri çöker. Sağrı kemikleri belirgin bir durum alır. Meme başları

sıkıldığında koyu, yapışkan bir sıvı gelir. Gebe keçilerde görülen başlıca davranış değişiklikleri, yem yeme isteğinin artması, kimi hayvanlarda yem seçme alışkanlığının oluşması, tekeyi yaklaştırmama ve genel sakinleşme olarak sıralanabilir.

Bu nedenle, gebe keçilerin bakım ve beslenmelerine daha çok özen gösterilmelidir. Keçilerde gebelik süresi, 144 gün ile 157 gün arasındadır. Ortalama 5 ay kabul edilir.

Oğlaklama

Doğum olayı, kimi doğum denetimi altında ve üç aşamada gerçekleşir;

- 1- Hazırlık aşaması
- 2- Yavrunun dışarıya çıkartılması
- 3- Sonun(Plasenta) atılması.

Ters geliş ve pozisyonlara bağlı durumlarda ise yardım özen gerektirir. Son aşamada “son” adı verilen yavru zarlarının döl yatağını terk etmesi, genellikle 5-6 saat sonra olur. Yeni doğuran keçiler bu zarları çoğu kez ya kısmen ya da tümüyle yerler. Keçilerde seyrek de olsa yavru zarlarının döl yatağı içinde kalması söz konusu olabilir.

Oğlak Büyütme

Doğal (Analı) Büyütme

Türkiye'de keçicilik işletmelerinde oğlaklar genellikle doğal yöntemle yani 2-3 ay süreyle anasının yanında bırakılıp onu emmesini sağlayarak büyütülür. Emiştirme döneminin süresi, işletmeden işletmeye ayırım gösterebilir. Ortalaması 60 gün olarak kabul edilebilir.

Oğlakların Yavrulukta Büyütülmesi

Süt keçiciliğine yönelecek işletmelerde oğlak verimi artacaktır. Bu durumdaki işletmelerde ikiz ya da üçüz oğlakların hızlı gelişmesini sağlamak, yemden yararlanmayı hızlandırmak ve sütten kesimden sonra oluşabilecek stresin etkisini azaltmak amacıyla yavruluk, adı verilen düzenlemelerden yararlanılabilir. Yavruluklarda aynı zamanda temiz ve taze su bulundurulur.

Yavruluktan yararlanılarak uygulanan beslemede dikkat edilecek konular şunlardır;

- ✓ Yavrulukta oğlakların önünde taze ve sürekli yem bulunması çok önemlidir.
- ✓ Asla yavruluk boş bırakılmamalıdır.
- ✓ Oğlaklar, yavruluklara büyütme dönemine geçerken yavaş yavaş alıştırmalıdır. Aksi durumda, birden bire başlayacak fazla karma yem tüketimi Çelermeye (Enterotoksemi) neden olabilir.
- ✓ Yemlikler, su, yağmur, kar gibi istenmeyen etmenlerden korunmalı ve bütün yemlikler karma yem ile dolu olmalıdır.
- ✓ Islak yemler küflü olabilir, bu nedenle yemlikler, sık sık kontrol edilmeli, bozuk yemler varsa yemlikten uzaklaştırılmalıdır.

- ✓ Özellikle karma yemliklerdeki yem akış hızı çok iyi takip edilmelidir.
- ✓ Derin ve eğimli karma yem yemlikler, oğlaklar için bir tehlike oluşturabilir. Bu da oğlaklarda ölüme neden olabilir.
- ✓ Açık yemlikler, oğlak büyütmede kullanılabilir. Ancak yemlikler sık temizlenmeli ve en az günde iki kez doldurulmalıdır.
- ✓ Açık yemlikler kullanıldığında oğlaklar, kim zaman yemliklerin içine girerek idrar ve dışkı yaparlar. Bu durum aynı zamanda yem kaybına neden olur.
- ✓ Yavruluklar, oğlakların gün boyunca bölme içinde gezindikleri suluk, gölgelik ve diğer yapılara yakın olmalıdır. Oğlaklar, özellikle karnları doyurunca zıplama, tırmanma ya da diğer oyun davranışlarında bulunur. Bu amaçla yavruluk yakınlarına ağaç kütük, kaya parçası gibi cisimler konularak oğlakların oynamalarına yardımcı olunur.

Anasız (Yapay) Büyütme

Anasız büyütme, özellikle oğlak veriminin yüksek, buna karşılık keçi sütünün yüksek fiyatla değerlendirildiği ülkelerde yaygın olarak kullanılmaktadır. Türkiye'de de süt keçiciliğinin gelişmesine paralel olarak oğlakların büyütülmesinde anasız büyütme devreye girebilir.

Anasız büyütmede oğlaklar, doğar doğmaz analarından ayrılarak, özel biberonlarla, ya da özel emzikli kovalarla elden emzirilir. Bu büyütme yönteminde oğlakların besin gereksinimi ana sütü ya da aynı besin değerindeki ve "yapay süt" olarak adlandırılan özel mamalarla karşılanır.

Bu yöntemde dikkat edilecek noktalar şunlardır;

- ✓ Oğlaklar aç kalmamalıdır,
- ✓ Ağıl iyi bir şekilde havalandırılmalıdır,
- ✓ Ağıl sıcaklığı 12-18 °C arasında tutulmalıdır,
- ✓ Temiz ve sağlıklı bir ortam sağlanmalıdır.

Emiştirme süresi 6-8 hafta ile 10 -12 hafta arasında değişebilmektedir. Emiştirme süresinin ve oğlaklara verilecek günlük yapay süt miktarının belirlenmesinde öncelikle keçi sütü ile yapay sütün, yani mamanın besin değeri ve fiyatı dikkate alınır.

Özellikle keçi sütünün yüksek fiyatla satıldığı yerlerde ve gerekli emiştirme düzeneği olan işletmelerde yetiştiriciler, oğlak büyütmede ana sütü yerine süt ikame yemi de kullanmaktadır. Ancak yapay sütle besleme, özellikle sağlık açısından dikkat ve titizlik isteyen bir uygulamadır. Her emiştirme sonrasında ekipmanların temizliği çok önemlidir. Temizlik ve sağlık koşullarına dikkat edilmemesi durumunda kanlı ishal tehlikesi ortaya çıkabilir. Yapay büyütme yapılan keçicilik işletmelerinde oğlak bölmelerinin alanı, yaşa göre ve oğlak başına altlık kullanılan beton tabanlı ağıllarda 1,8-2,4 m², ızgara tabanlı ağıllarda ise 0,6-1,2 m² olarak hesaplanır.

Sağım

Süt keçisi yetiştiriciliğinde, en önemli işlerden birisi sağımdır. Sağım, elle ya da makineyle gerçekleştirilebilir.

Elle Sağım

Keçilerde sağım, yandan ya da arkadan yapılır. Sağım, meme ucundaki birkaç damla süt dışarı akıtıldıktan sonra meme, baş ve işaret parmakları arasında ya da bükülmüş baş parmak dışıyla işaret parmağı arasında sıvazlanarak yapılır. Sağımdan önce oğlağın kısa bir süre anasına bırakılması ya da sağım öncesi masaj, sütün memeden daha kolay salınmasına yardım eder. Sağımda, süt kovasına bir süzgeç konarak, süte gübre karışması önlenmelidir. Keçilerde sağım, genellikle 2-3 dakikada yapılır. Sağım sırasında keçi ürkütülmemelidir.

Makineli Sağım

Keçilerin makineyle sağıma alıştırılması sığırlara oranla daha güçtür. Ayrıca makineli sağımdan sonra memede kalan sütün elle alınması gereği, işçiliği artırır. Sağım makinelerinin, temizlik ve dezenfeksiyonu özen gerektirir. Aksi durumda, çeşitli bulaşıcı meme hastalıklarının sürüde kolayca yayılması yanında sağılan taze sütün daha sağım yerinde enfekte olmasına ve bozulmasına neden olabilir.

Keçilerde Kırkım

Kırkım, kılın elde edilmesi kadar hayvan sağlığı yönünden de önemlidir. Vücudu örten kıl örtüsü, kışın vücuttan ısı kaybına engel olmakla birlikte yazın vücuttaki ısı ayarlamasını güçleştirir. Dolayısıyla keçilerin yılda bir kez kırılması gerekir. Uygulama, iklim koşullarına göre ilkbahar sonu ya da yaz başında yapılır. Kırkımda hayvanların yaralanmasını önlemek ve kırkımın düzgün yapılması esastır. Kırkım işinde, ülkemizde çoğunluk "kırklık" adı verilen basit makaslarla yapılmaktadır. Ancak bunun yanında çeşitli tipleri olan kırkım makineleri de kullanılmaktadır.

Vücut Bakımı ve Temizliği

Süt tipi keçilerde vücut temizliği, meme ve tırnak bakımı önemlidir. Süt tipi keçilerin günde 1-2 dakika tımar edilmesi, onların temizlenmelerini ve bakıcılarına alışmalarını kolaylaştırır. Tımara keçinin boynunun yan taraflarının sert kıllı bir fırçayla taranması ile başlanır. Tımar sırasında fırçaya kısa hareketler yaptırmak kopmuş kılların, çamur ve pisliklerinin daha iyi temizlenmesini sağlar.

Meme Bakımı

Sağmal keçilerde sağımdan önce ve sonra memenin yıkanması ve olanak varsa antiseptik bir sıvıyla temizlenmelidir. Meme başlarının kuruyup çatlamalarını önlemek için antiseptik sağım pomatları kullanılmalıdır. Keçilerde, normal meme başları dışında anormal meme başları da görülebilmektedir. Kalıtsal bir kusur olarak ortaya çıkan bu oluşumların kimi basit bir deri uzantısı kimileri de bir süt salgı beziyle bağlantılı olabilir. Böyle meme yapısına sahip olan keçilerin damızlıktan çıkarılmaları gerekir. Bu meme başları basit bir eğri makasla kesilip uzaklaştırılabilir. Ancak asıl meme başlarının hemen yanında olanlarının uzaklaştırılması zorunlu olsa da kesilmeleri durumunda asıl meme başı zarar görür.

Tırnak Bakımı

Uzun süre meraya çıkmayan süt keçilerinin tırnakları uzayabilir. Bu durum hayvanın hareketini güçleştirir ve çeşitli duruş bozukluklarına neden olabilir. Özellikle tekelerin arka ayak tırnaklarının uzaması aşırı büyük güçlükler yaratır. Bu nedenle zaman zaman uzayan tırnakların kesilmesi gerekebilir. Tırnak kesimi, tırnak bıçağı ya da makası aracılığıyla yapılır. Keskin bir bıçak ile de tırnak kesimi kolaylıkla yapılabilir. Tırnak kesiminde dikkat edilmesi gereken konu, canlı tırnak dokusunun zedelenmemesi ve tırnağa rahat yürümeyi sağlayabilecek düzgün şeklin verilmesidir. Tırnak kesme sırasında hayvanlar elden geçirilirken görülecek diğer yara ve apseler de antiseptiklerle dezenfekte edilmelidir.

Oğlaklarda Boynuz Köreltme

Süt tipi oğlaklarda, boynuz köreltme sıklıkla yapılması gereken bir uygulama olarak karşımıza çıkar. Oğlakların ileride boynuzlu mu yoksa boynuzsuz mu olacağı doğumdan hemen sonra boynuz düğmelerine bakılarak anlaşılabilir. Boynuzsuz oğlakların başındaki kıllar, boynuzlu oğlaklara göre çok daha düzgündür. Boynuz yerlerindeki kıllar kesildiğinde boynuz düğmeleri görülebilir. Kılız küçük alanlar gözlenebilir. Boynuz düğmeleri gözlenen 3-4 günlük yaştaki oğlaklarda boynuz köreltme, kimi kimyasal maddeler ile ya da dağlanarak yapılabilir.

Oğlaklarda Koku Bezi Köreltme

Tekelerde koku bezlerinin saldığı koku, keçi ürünlerini olumsuz yönde etkiler. Özellikle çiftleşme mevsiminde tekelerin kokusu daha belirgindir. Bu durum sütün kokmasına neden olur. Bu nedenle ileride teke olacak oğlaklarda boynuz köreltme ile birlikte koku bezleri de kolaylıkla köreltilir. Oğlakların koku bezleri boynuz düğmelerinin hemen arkasında ve boynuz düğmelerine göre birbirlerine daha yakındır. Koku bezlerinin bulunduğu yerler parlak, kalın ve koyu renkli bir deri tabakası görünümündedir. Bu bölgedeki deri, çiftleşme mevsiminde daha kalın ve buruşuk bir görünüm almaktadır. Boynuz köreltme sırasında boynuz düğmesi etrafındaki kıllar kesilirken koku bezleri üzerindeki kıllar da kesilerek dağlama yapılabilir. Dağlama işlemi 10 saniyede tamamlanmalıdır.

Eneme, Burma(Kastrasyon)

Keçi yetiştiriciliğinde enemenin en önemli amacı, damızlık dışında kalan tekelerde eşey sel işlevlerini durdurarak, eşey hormonlarının etkisiyle meydana gelen ve ete sinen kokunun yok edilmesidir. Tekelerin enemesi çeşitli şekillerde yapılmakla birlikte, en çok uygulananı kuru enemedir. Kan damarlarının boğulmasıyla beslenemeyen teke yumurtalıkları (testisler), bir süre sonra gelişemez ve işlevini yerine getiremez. Teke yumurtalıklarının boğulması işinde ya Bordizzo pensu, ya da teke yumurtalıklarının dibine geçirilen lastik halkalar kullanılmaktadır. Lastik halka uygulaması, elastratör adı verilen bir aygıt yardımıyla birkaç haftalık erkek oğlaklarda yapılır.